

A Raukea E Paulus i Here Lakea ne Huriki a Galesia A Nita Vakalohoka

A raukea iea i herea e Paulus na pida e 49 AD na tahuna e Paulus rua e Barnabas ru tovo e huriki a tara ne Kristo o Antiok. O masia ne Apostolo 14:28.

A robo e Galesia, mona ni gale e Teki. E Paulus i herea a raukea iea lakea na maka tara ne Kristo na tabeke iea. A tara ne Kristo i ta ta vona ne 1:2, re huriki o Debe, o Listra, o Ikonium.

A tanga e Ikonium i kupo vona e huriki a Iuda, e Paulus i tubu ni vara na roho na vaponga ne ria. I kupo ne ria a Iuda, e huriki i uka ma ria a Iuda ri luhoi torea e Kristo. Pali e huriki a Iuda i uka ma ri luhoi torea e Kristo, ri ta hale ne ria. A tanga e Listra e Debe, a tanga ne huriki i uka ma ria a Iuda. Re huriki na tanga nga ri kavurike a vure ne huriki a Rom. E Lukas i here ne Paulus rua e Barnabas ru vara o Listra ne Apostolo sapta 14. I uka ma i kilala a roho ni vasileki ne huriki a Iuda o Listra.

A vuhuna a hini e Paulus i here malaviriria ra raukea iea lakea ne huriki a tara ne Kristo o Galesia, ta ge kori ria vona a maka ngava taminga i bele ne ria, ri bole. E huriki a Iuda ranga ri luhoi torea e Kristo, ri ngaru e huriki i uka ma ria a Iuda, ra ri luhoi tora, ni gi pala a kuline ria, ri gi ramai a vinara, a naro legelege na Iuda, bara ri bele manga a tara ne Kristo muholi.

A Nita Muga

¹ Iau e Paulus a herea ra raukea iea. Iau a apostolo. I uka tara bakovi ge vulaki iau. E huriki i uka ma ri rudu iau ge iau a apostolo. E Isu Kristo, turana Vure, e Tamana, ra viri i vakamahuri mulea na matenga, rua kunana ru vulaki iau, ru rudu iau ge iau a apostolo. ² E huriki a turane hita ri made koea, ri pesi turagu, mi vakarua ra raukea iea i lakene ne mua e huriki a tara ne Kristo mu made na tabeke ne Galesia.

³ A Vure, e Tamane hita, turane Isu Kristo, a Bakovi Dagi, ru gu rata kamumu mua, ru gu habi a nivalemu ne mua. ⁴ *E Kristo i muri mai a ningaru na Vure, re Tamane hita, i habi mule ia na Vure, i manga a nihabi na naro hale ne hita, ne vona ni korimule hita na naro hale na malala iea. ⁵ A Vure ge bole vakaroro a bagetuanga. I muholi.

A Velenga Kamumu i Taku Kunana

⁶ A turutu ne mua, a vuhuna mu lohopile malaviriri a Viri i gale mua na nidodo ne Kristo, mu nunu muri mai a ngava tebi. ⁷ *Pali i muholi hateka, i uka tabu tara Velenga Kamumu. Pali e huriki ranga ri vakamarego mua, ri ngaru ni vakavaroru a Velenga Kamumu ne Kristo. ⁸ *Pali mia, o a agelo tara na hunu ge vara mua na Velenga Kamumu ge tebi na Velenga Kamumu mi vara mua vona muga, a Vure ge rudurahea. ⁹ Ra ngava nga, mi takia pali hosi, ngane ga taki tabua, i maea, e rei a viri i vara mua na Velenga

* **1:4:** Gal 2:20 * **1:7:** Apo 15:1,24 * **1:8:** 1Ko 16:22

Kamumu i tebi na Velenga Kamumu mu bolea pali, a Vure ge rudurahea.

¹⁰*Pali mu luhoi navai, ra ngava a rata, a rata e huriki ri gi vivi nau, o a rata a Vure ge vivi nau? Mu luhoi navai? A toni ni rata e huriki a bakovi ri gi vivi nau? I uka. Iau bara rata mavonga, i uka ma ge iau a vora ne Kristo.

A Vure i Galea e Paulus

¹¹*Mua e huriki a turagu, a ngaru mu gu lohoka vona, a Velenga Kamumu a vara e huriki vona i uka ma a ngavana bakovi kunana. ¹²Iau i uka ma a bolea na bakovi. I uka tara viri ge tovo iau vona. E Isu Kristo i vakasiri iau vona a Velenga Kamumu. ¹³*Mu longo pali a maka maki a rata hosi, na tahuna a muri mai a lotu ne huriki a Iuda. Iau a vakamadihi hateka e huriki a tara ne Kristo, a toni ni vakalobo ria. ¹⁴*A leho tora hateka ni muri mai a rabune huriki a gare nau hosi. Na naro iea kunana, a rangi a narone huriki a Iuda, mia a hisi i taku, na naro na lotu ne huriki a Iuda. ¹⁵*Na tahuna e nana i uka ma i poda iau ma, a Vure i vulaki iau pali. Na naro kamumu vona i gale iau. Na parava i vulakia, ¹⁶i vakasiria nau e Tuna, ne vona ni rata iau ga tovo e huriki vona, re huriki i uka ma ria a Iuda. Na tahuna i vakasiria nau e Tuna, i uka ma a vano ga nanea tara bakovi. ¹⁷Iau i uka ma a lakea o Ierusalem ga matai e huriki ri bele manga a apostolo muga ne nau. Iau a lakea o Arabia, muri a hamule sike o Damaskus. ¹⁸*Muri na pida i tolu a lakea o Ierusalem, a ta

* **1:10:** 1Tes 2:4 * **1:11:** Mat 16:17; 1Ko 15:1-5 * **1:13:** Apo 8:3
 * **1:14:** Apo 22:3 * **1:15:** Ais 49:1; Gal 2:7 * **1:18:** Apo 9:26-27

turane Sipas. A made turana na parava i ravulu a polona i lima. ¹⁹ I uka ma a matai e huriki a apostolo ranga. A viri a matai kunanea e Iakop, e tarine Bakovi Dagi. ²⁰ Ra ngava a vakalongo mua vona ngane, i uka ma a tatami. A ta muholi hateka na matana Vure. ²¹ *Muri a lakea na tabeke ne Siria e Silisia. ²² Na tahuna iea, e huriki a tara ne Kristo na tabeke ne Iudea i uka ma ri matai iau ma na matane ria. ²³ Ri longo kunanea a velengagu, ri ta maea, “Ra bakovi iea, hosi i vakamadihi hita, pali ngane i vara e huriki vona ra ngava i toni ni ratapilea hosi.” ²⁴ I mavonga ri kavurikea a Vure vona a maki i bele nau.

2

E Huriki a Apostolo Ri Ngarua e Paulus

¹ *Muri na pida i ravulu a polona i va, a sike tabu o Ierusalem. A sike turane Barnabas. E Titus tara, a tulia. ² A sike lakea, a vuhuna a Vure i vakasiri iau ga sike. Na tahuna a bele, a made kikeri turana e huriki ri mata dagi. A vakalongo ria vona a Velenga Kamumu a taki tala ne huriki i uka ma ria a Iuda. A rata mavonga, a vuhuna a leho a rata ngane turana leho a rata muga pali, ma ge velu tavula. ³ E Titus tara, ra i laho turagu, ia a bakovi o Gris. Pali i uka ma ri tugua ni gi pala a kulina. ⁴ *Pali e huriki ranga ni tuli dili kapiloho, ri tamilalu ta ria e huriki a turane hita. Ria a kasisi, ri dili kapiloho ne vona ni kasisi a hini e Isu Kristo i rata hita si matukapaga na Vinara. Ri ngaru ni rata hita si gi vora tabu na

* **1:21:** Apo 9:30 * **2:1:** Apo 15:2 * **2:4:** Gal 1:7; 5:1,13

vinara. ⁵ Pali i uka ma mi longo mai ria, i uka liu, a vuhuna mi ngaru a ngava muholi na Velenga Kamumu i uka ma ge mapulo, pali mu gu ramai muholi vakaroro. ⁶ Lakea e huriki ri mata dagi. Ra hini ria a bakovi dagi o i uka, i uka ma a luhoi hatekea. A Vure i pelekado e huriki lobo na naro i taku kunana. A taki maea, re huriki ri mata dagi i uka ma ri hudo tala ranga ngava na Velenga Kamumu nau. ⁷ **Ri matakilaka vona a leho ni habi nau, ga vakalongo a Velenga Kamumu ne huriki i uka ma ria a Iuda, i manga e Petrus i vakalongo e huriki a Iuda.*

⁸ A vuhuna a Vure i habi a nitora ne Petrus ge rata a leho na apostolo turana e huriki a Iuda, ia kunana a viri i habi a nitora nau ga rata a leho ne huriki i uka ma ria a Iuda. ⁹ I mavonga, na tahuna e Iakop, e Sipas,* re Petrus, e Ioanes, ra to manga a butu na lotu, to matakilaka vona a Vure i habi a leho nau, to tuba a limane maria e Barnabas, to rudu lakea maria ne huriki i uka ma ria a Iuda. Pali tou to go leho turana e huriki a Iuda. ¹⁰ **A ngava i taku kunana to taki maria vona. To taki maria, miri gi tuhori e huriki a matasia. Pali a leho iea, a ngaru hateka muga ni ratea.*

E Paulus i Tahatea e Petrus

¹¹ Pali muri e Petrus i valai o Antiok. Iau a tahatea a vuhuna i rata a naro hale.

¹² **I muga i kani turana e huriki i uka ma ria a Iuda. Pali na tahuna e huriki a bakovi ri valai ne Iakop, i lobo ni kani turana e huriki i*

* **2:7:** Apo 22:21 * **2:9:** A ngava e Sipas na nita griki i manga 'e Kedo.' E Sipas a rana tara e Petrus. * **2:10:** Apo 11:29-30

* **2:12:** Apo 11:3

uka ma ria a Iuda, i made here here ne ria, a vuhuna i mangenge ne huriki a tara ni pala a kuli. ¹³ E Petrus i rata mavonga, lakea e huriki a Iuda ranga, ria ranga ri muri mai a vilo na taminga iea. Muri e Barnabas tara, i varoru, i ramai a vilo na taminga ne ria. ¹⁴ Iau a matai a vilone ria, i uka ma ri ramai a vilo muholi na Velenga Kamumu, lakea a takia e Petrus na matane ria lobo, a ta maea, “Ioe a Iuda, pali i uka ma o made manga a Iuda. O made manga a viri i uka ma ia a Iuda. I mavonga, i navai go tugu tuhare e huriki a bakovi i uka ma ria a Iuda, ri gi made manga a Iuda?”

Si Malamala na Tahuna Si Luhoi Torea e Kristo

¹⁵ Mia ni poda, mia a Iuda. I uka ma mi manga e huriki a bakovi hale, ra i uka ma ria a Iuda. ¹⁶ *Pali ngane mi lohoka vona i uka tara viri ge ramai lobo a vinara na Vure, lakea a Vure ge galea a bakovi kamumu. A viri a Vure i galea a bakovi kamumu, ra viri i luhoi torea e Isu Kristo. I mavonga, mia ranga, mi luhoi torea e Isu Kristo, lakea a Vure i gale mia a bakovi kamumu. I uka ma mi gi ramai a vinara na Vure, lakea a Vure ge gale mia a bakovi kamumu, a vuhuna si keru ni ramai a vinara lobo vona, ge gale hita a bakovi kamumu.

¹⁷ Pali na tahuna mi ngarua a Vure ge gale hita a bakovi kamumu, lakea si luhoi torea e Kristo, pali muri si matakilaka vona hita a bakovi hale, si gi ta navai? E Kristo ia a vora na naro hale? I uka liu! ¹⁸ Iau bara hae rike tabu a maki a puka pali, a vakasiri manga iau a viri ni putu puru a vinara.

* **2:16:** Apo 15:10-11; Rom 3:20-28; Gal 3:11

¹⁹ A vinara i rata iau a mate pali, a matukapaga na nitora vona. I bele mavonga, ga muri mai kunanea a Vure. I manga iau ni paditata na kai tavalavala turane Kristo. ²⁰ *Ngane iau i uka ma a viri a mahuri, pali e Kristo i mahuri pololilo nau. A maki lobo a rata koea na malala, a rata a vuhuna a luhoi torea a Tuna Vure, ra i ngaru hateka iau, i mate na murigu. ²¹ Ra hini a Vure i rata kamumu hita, i gale hita si malamala na matana, iau i uka ma ga marikoi vona, a vuhuna ge muholi a viri ge ramai a vinara, lakea a Vure ge galea a bakovi malamala, a nimatene Kristo ngane bara i uka lehona.

3

A Naro ni Ramai a Vinara, a Naro ni Luhoi Tora

¹ Mua e huriki a bakovi a ngatavine o Galesia, mu manga! E rei i tami mua? I navai? Mu longo kaburungi pali a hini a vakalongo kavakava ne mua na matane huriki lobo, ne Isu Kristo i mate na kai tavalavala na murine mua? ² A ngaru ni nana mua vona a ninana i taku kunana. Ra Hanu Kiripiripi, mu bole navia? Mu bolea na tahuna mu ramai a vinara, o mu bolea na tahuna mu longo a Velenga Kamumu, mu luhoi torea? ³ Mu manga a manga! A nilaho ne mua turane Kristo, mu vakatubua na nitora na Hanu Kiripiripi. Pali i navai? Ngane mu ngaru ni laho na nitora na kakaine mua? ⁴ Ra maka maregoa ri bele ne mua na tahuna mu luhoi torea e Kristo, ma mu gu kaloho tavula. ⁵ Ra Viri i habi ne mua a Hanu Kiripiripi, i rata na kurukurune mua a nivakasiri.

* **2:20:** Gal 1:4

I navai i rata mavonga? I rata a vuhuna mu ramai a vinara vona, o i rata mavonga a vuhuna mu longoa a Velenga Kamumu, mu luhoi torea? ⁶ *Mu luhoia e Abraham. Ni here virihi e Abraham, i maea, “i luhoi torea a Vure, lakea a Vure i galea a bakovi malamala.”

⁷ I mavonga, a ngaru mu gu lohoka vona, e huriki ri luhoi torea a Vure, ria kunana e huriki a hamone Abraham muholi. ⁸ *Hosi a Hinere i vakalongo muga a naro a Vure ta ge gale malamala e huriki i uka ma ria a Iuda, na tahuna ri luhoi torea. A Hinere i vakalongo muga a ngava nga hosi na tahuna a Vure i takia ne Abraham a Velenga Kamumu, na tahuna i ta maea, “Ne vomu kunana, ga gamai e huriki a bakovi lobo na malamala.” ⁹ Na naro iea kunana, e huriki ri luhoi torea e Kristo, a Vure ge vakabagetu ria turane Abraham, ra bakovi ni luhoi torea a Vure.

¹⁰ *A ta maea, a vuhuna e huriki ri toni ni muri mai a vinara lakea a Vure ge gale ria ri malamala, e huriki nga ni ruduraha, a vuhuna a ngava ni here hosi i maea, “E huriki i uka ma ri ramai lobo a ngava ni here na Vinara, ni gi ruduraha.” ¹¹ *Ngane i kavakava hateka, i uka tara viri ge ramai lobo a vinara, lakea a Vure ge galea a bakovi malamala, a vuhuna ni here hosi i maea, “E huriki a bakovi malamala ri gi bole a nimahuri vakaroro na tahuna ri luhoi torea a Vure.” ¹² *Pali a naro ni ramai a vinara i uka ma i ramai a naro ni luhoi torea a Vure, a vuhuna a ngava ni here hosi i maea, “E rei a viri i ramai a

* **3:6:** Vuh 15:6 * **3:8:** Vuh 12:3; Rom 4:3,16 * **3:10:** Vin 27:26 * **3:11:** Hab 2:4; Gal 2:16 * **3:12:** Levi 18:5

maka vinara lobo bara i mahuri.” ¹³ *A Vure ge ratapile vakaroro e huriki lobo i uka ma ri ramai a maka vinara lobo. Pali e Kristo i konamule hita na tahuna i bole a vuranga iea na murine hita, a vuhuna ni here hosi i maea, “E huriki ni paditata na kai, ni ruduraha.” ¹⁴ I rata mavonga, lakea a ngava a Vure i vakabagetua e Abraham vona ge bele ne huriki i uka ma ria a Iuda, si gi bole a Hanu Kiripiripi, re Isu i ta muholi ge habi ne hita, na tahuna si luhoi tora ia.

A Vinara, a Nita Muholi

¹⁵ Mua e huriki a turagu, ga ta vakakika vona a naro na malala. Na tahuna e huriki a bakovi ri valongo pali a ngava, i uka tara viri ge hudo tala tabu a ngava, o ge ravunu vuroki a ngava vona. ¹⁶ *Hosi a Vure i habi a ngava ne Abraham rua a hamona, i ta muholi. A ngava ni here hosi i uka ma i ta maea, “ne huriki a hamomu,” i manga ri gi ala kupo. I taki a viri ala taku kunana, i ta maea, “na hamomu,” re Kristo. ¹⁷ *A pelegona nitagu i maea, hosi a Vure i ta muholi ne Abraham. Muri na pida i 430 a vinara i bele. A vinara iea i uka ma i ravunu vurokia a ngava a Vure i ta muholi ne Abraham vona, ge ratea ge bele manga a ngava tavula. ¹⁸ *Bara a maki a Vure i ta muholi hosi ne Abraham ge bole, pali ngane ge bole na tahuna i ramai a vinara kunana, ngane i uka ma ge ramai a nita muholi na Vure. Pali a Vure i habi a maki ne Abraham na tahuna i ta muholi vona.

* **3:13:** Vin 21:23; Rom 8:3
* **3:18:** Rom 4:14

* **3:16:** Vuh 12:7

* **3:17:** Nim

19 *Pali a vinara, a ra lehona? A Vure i habi a vinara, ge vakasiri kavakava a naro hale, ge vano ge harena na tahuna a hamone Abraham ge bele, ra viri a Vure i ta muholi vona. A Vure i habi a vinara iea ne huriki a agelo. E huriki a agelo nga ri habia ne Moses, ra bakovi i pesi na kurukuruna Vure, e huriki a Iuda. Lakea e Moses i habi a vinara iea ne huriki. 20 Pali na tahuna a Vure i ta muholi ne Abraham, i uka ma i taki polo a ngava na bakovi tara. Ia kikeri kunana i ta turane Abraham.

21 *Pali si gi ta navai ngane? A vinara i hehea a ngava a Vure i ta muholi ne Abraham vona? I uka liu! A Vure bara i habi a vinara tebi, ra ge habi a nimahuri ne hita, ngane a dala ni bele malamala na matana Vure bara i bele na naro ni ramai a vinara, i uka ma ge ramai a naro ni luhoi tora.

22 Pali a Hinere i rata e huriki lobo, turana maki lobo, ni gi kolotata ria na nitara na naro hale, ne vona a Vure ge habi a maki i ta muholi vona, na tahuna e huriki ri luhoi torea e Isu Kristo.

23 *Muga na naro ni luhoi torea a Vure i uka ma i bele ma, hita lobo, i manga si made na bavi, polotano na nitara na vinara. I tubu hosi, i valai, i harena na tahuna a naro ni luhoi torea a Vure i bele kavakava. 24 *Na naro iea, a vinara i bele manga a matakari ne hita, ge tuli valai hita ne Kristo. I bele mavonga, a Vure ge gale hita si malamala na tahuna si luhoi torea e Kristo.

25 Pali ngane a naro ni luhoi torea e Kristo i bele, i mavonga a vinara i uka ma i matakari tabu hita,

* 3:19: Apo 7:38; Rom 5:20 * 3:21: Rom 8:2-4 * 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Rom 10:4

26 *a vuhuna ngane mu bele manga e huriki a tuna Vure, a vuhuna mu luhoi torea e Isu Kristo.
 27 *E rei a viri ne mua mu rihi e Kristo na naro ni vahilolo, i manga mu rodoa e Kristo, i manga a viri i rodo a varakia karaba. 28 *Mua lobo mu rihi e Kristo, ngane mua lobo mu manga a viri ala taku. I uka tabu a Iuda, o a viri i uka ma a Iuda. I uka tabu a vorakato, o a viri i uka ma a vorakato. I uka tabu a bakovi o a ngatavine. Mu palupulupu. 29 *Na tahuna mua a ngate ne Kristo, mua a hamone Abraham, mu gu bole a maka maki a Vure i ta muholi hosi ne Abraham ge bole.

4

E Huriki a Tuna Vure

1 I manga i maea: Na tahuna a tuna bakovi ia a koma kiroko, i manga kunana a vorakato. I muholi, a maki lobo ne tamana ne vona. Pali i tabana i manga a vora, 2 a vuhuna e huriki a matakari, e huriki a bolekoru ri matakaria. Bara ri matakaria i vano i harena na parava e tamana i taki puru ge bole a maka maki vona. 3 *Hita ranga. Hosi, na tahuna si manga a koma kiroko, si vora na maka hanitu, a nitora ranga na malala. 4 *Pali na parava a Vure i vulaki purua i bele, i rudua e Tuna. A ngatavine i podea. I bele manga a bakovi, i muri mai a vinara lobo na Vure, 5 ne vona ni korimule hita e huriki a vorakato na vinara. I rata mavonga, a Vure ge pau hita, si gi

* 3:26: Ion 1:12 * 3:27: Rom 6:3 * 3:28: Rom 10:12

* 3:29: Rom 4:13 * 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Ion 1:14; Rom 1:3

bele manga e huriki e tuna. ⁶ *Pali ngane mua e huriki a tuna Vure. I rudu vilia a Hanune Tuna ge made na hatene hita, i gale maea, “Tata! O Tata!”* ⁷ Ngane mua, i uka ma mua a vorakato tabu. Ngane mua e huriki e tuna. I mavonga ngane mu gu bole a maka maki a Vure i ta muholi vona ge habi ne huriki e tuna.

E Paulus i Loho Lege ne Huriki a Galesia

⁸ Hosi i uka ma mu lohoka na Vure. Mu manga a vorakato ne huriki a nitamina vure. ⁹ Pali ngane mu lohoka pali na Vure, o ga ta maea, a Vure i lohoka ne mua. I mavonga, mu gu ngalahere navai, mu gu hamule tabu ne huriki a hanitu, a nitora ranga na malala? Ri uka a nitora, ri uka leho. I navai mu ngaru mu gu vorakato tabu ne ria? ¹⁰ *Ngane mu longototo tabu a maka vinara na Parava Nimalo, na habu na keva takutaku, na tahuna takutaku, a pida takutaku! ¹¹ A mangenge, ma ge velu tavula a leho dagi a ratea ne mua.

¹² Mua e huriki a turagu, iau a matukapaga na vinara. A nana tora mua mu gu manga iau. Hosi a made turane mua, i uka ma mu ramai a vinara. Iau tara i uka ma a ramai. Pali na tahuna iea, i uka ma mu rata hale iau. ¹³ Mu lohoka vona, hosi a made turane mua, a vara mua na Velenga Kamumu a vuhuna a giloa. ¹⁴ A gilanga nau i vakamarego mua, pali i uka ma mu biu iau, i uka ma mu marikoī nau. Mu tagui iau i manga iau a agelo na Vure. Mu tagui iau i manga iau

* **4:6:** Rom 8:15-17 * **4:6:** A ngava e ‘tata’ na nita Hibru i maea, ‘aba.’ * **4:10:** Rom 14:5; Kol 2:16

e Isu Kristo. ¹⁵ Pali i tabuli vai ngane a nivivi mu hatakia hosi? Iau a ta muholi ne mua, bara i kara mua hosi, bara mu sigi tala a matane mua, bara mu habi nau. ¹⁶ I navai? Iau a pile ne mua a vuhuna a vakalongo ne mua a ngava muholi? ¹⁷ Re huriki a nitamina mari ni tovo nga, ri bibi rike mua. Pali i uka ma ri luhoi ni tuhori mua. Ri ngaru mu gu ngalahere nau, lakea mu gu bibi rike ria. ¹⁸ I kamumu mu gu habi a hatene mua na maki kamumu. Pali mu rata vakaroro, na tahuna iau a made turane mua, na tahuna i uka ma a made turane mua. ¹⁹ Mua e huriki e tugu. Iau a bole a nimadihi tabu ne mua, i manga a nimadihi i bele na ngatavine i pahea a koma. Iau bara bole a nimadihi iea, ge vano, ge harena na tahuna mu gu bele manga liu e Kristo! ²⁰ A ngaru hateka ni made turane mua ngane, ga ta madoru mai mua. A loho lege hateka ne mua.

A Nita ne Hagar Rua e Sara

²¹ Mua e huriki mu ngaru ni ramai a vinara, mu vakalongo iau, mu lohoka vona a vinara, i ta navai? ²² *Ni here hosi, e Abraham i tahoka e tuna ala rua. E tuna tara i podea a vora ngatavine. E tuna tara i podea e girihine Abraham, ra i uka ma ia a vora. ²³ *E tune Abraham, ra i podea a vora ngatavine, i bele na naro ni vakabele a koma vona. Pali e tuna, ra i podea e girihina, ra i uka ma ia a vora, i bele a vuhuna a Vure i ta muholi ne Abraham ge bele. ²⁴ A nuverei iea i muholi, pali i manga tabu a nita vakakika, ra i maea: A ngatavine ala rua nga, ru manga a ngava

* **4:22:** Vuh 16:15; 21:2 * **4:23:** Rom 9:7-9

dagi i rua a Vure i rata hosi. A viri tara i rata na lolo e Sinai, i vakabele kunana e huriki a koma a vora. A rana e Hagar. ²⁵ E Hagar i manga a lolo e Sinai na robo e Arabia. I manga a tanga dagi e Ierusalem na malala, a vuhuna ia a vora. E huriki e tuna, ria ranga a vora. ²⁶ *Pali e Ierusalem na hunu i uka ma ia a vora. Ia e kinane hita muholi, ²⁷ *a vuhuna ni here hosi i maea,

“Ioe a ngatavine o lame,

o keru ni vakabele a koma, o vivi!

I uka ma o bole a nimadihi ni poda,

o pesi rike o gale tala dagi, o vivi!

E huriki a koma na ngatavine ra i pea pali e girihina ri kupo hateka

ne huriki a koma na ngatavine i tahoka e girihina.”

²⁸ *Mua e huriki a turagu, mu manga e Isak. A Vure i ta muholi, lakea mu bele manga e huriki a tuna Vure. ²⁹ *Hosi e Ismael, ra koma ni vakabele na naro ni vakabele a koma vona, i habi a nimadihi ne Isak, ra koma ni poda na nitora na Hanuna Vure. I mona tara, e huriki a koma na malala ri vakamadihi mua, re huriki a Vure i ta muholi, lakea mu bele manga e huriki e tuna.

³⁰ Pali a Hinere i ta navai? I ta maea, “O lili talea ra vora ngatavine turana e tuna. E tuna vora ngatavine i uka ma ru gu vaveru vona e tune Sara, ra i uka ma ia a vora, a mahala ne tamane rua.”

³¹ Mua e huriki a turagu, i uka ma hita e huriki a koma na vora ngatavine. Hita e huriki a koma na ngatavine i uka ma ia a vora.

* **4:26:** Hib 12:22; Kap 21:2,10 * **4:27:** Ais 54:1 * **4:28:** Vuh 15:4-5; Rom 9:7 * **4:29:** Vuh 21:9-10; Ion 8:35

5

Te Ge Laho Turana a Hanu Kiripiripi

¹ E Kristo i rata hita si matukapaga pali na vinara, a vuhuna i ngaru si gi matukapaga. I mavonga, mu pesi tora. Nahea mu gu hamule tabu, ge mua a vorakato na vinara.

² Mu longo kamumu. Iau e Paulus a taki mua, mua bara mu longototo ni gi pala a kuline mua, a leho e Kristo i ratea i uka ma ge kori mua. ³ A taki tala tabu ne huriki ri ngaru ni gi pala a kuline ria, a ta maea, e huriki ri rata mavonga, ri gi ramai a maka vinara lobo. ⁴ Mua e huriki mu ngaru ni ramai a vinara ne vona ni bele malamala, mu marava basi ne Kristo, mu pe pali a nidodo vona. ⁵ Pali mia, mi luhoi torea e Kristo na nitora na Hanu Kiripiripi, mi pasimata vona a hini a Vure ge gale mia a viri malamala. ⁶ *A viri i rihi e Kristo, ra hini ni pala a kulina o i uka, a maki tavula. A maki dagi, ge luhoi torea e Kristo, ge tahoka a naro na nivangaru.

⁷ I muga mu luhoi tora kamumu a narone Kristo. Pali e rei a viri i putu tagu a dala ne mua, i uka ma mu ramai tabu a ngava muholi? ⁸ Ra niluhoi ne mua, i uka ma i valai na viri i gale mua. ⁹ *A is popote kunana i rata a bret lobo i vava. ¹⁰ *Iau a luhoi hatekea e Bakovi Dagi mu gu ramai a niluhoi nau, lakea e rei a viri i vakamarego mua, a Vure bara i pelekadoa. ¹¹ Mua e huriki a turagu, iau i uka ma a tovo e huriki ni gi pala a kuline ria. Mu luhoi iau a rata mavonga, pali i navai e huriki

* **5:6:** 1Ko 7:19; Gal 6:15 * **5:9:** 1Ko 5:6 * **5:10:** 2Ko 11:15;
Gal 1:7

ri vakamadihi iau? Iau bara tovo e huriki ni gi pala a kuline ria, ngane a nitovo na kai tavalavala i uka ma ge vakarike a hatene huriki. ¹² Re huriki ri vakamarogo a niluhoi ne mua na ngava ni pala a kuli, i kamumu ri gi pala vuroki mule ria!

¹³ *Mua e huriki a turagu, a Vure i gale mua mu gu matukapaga na vinara. Naha ni luhoi mu matukapaga ne vona ni ramai a ningaru hale na kakaine mua. Pali mu vangaru, mu vakori. ¹⁴ *A maka vinara lobo bara o ramai na tahuna o ramai a ngava i taku kunana, ra i maea, “O ngarua e turamu i manga a hini o ngaru mule ioe.” ¹⁵ Naha ni vatahate, naha ni vagege, ma mu gu vakalobo tavula mua.

Mu Laho na Nitora na Hanu Kiripiripi

¹⁶ Pali iau a ta maea, mu laho turana Hanu Kiripiripi, lakea i uka ma mu gu ramai a ningaru hale na kakaine mua. ¹⁷ *A maka ningaru hale na kakaine hita ri hehe a Hanu Kiripiripi. A ningaru na Hanu Kiripiripi tara, i hehe a maka ningaru hale na kakaine hita. Ri vahehe, ri kapi kari mua, i uka ma mu rata a maki mu ngaru ni rata. ¹⁸ Pali na tahuna a Hanu Kiripiripi i muga ne mua, a nitora na vinara i uka ma ge matakari mua. ¹⁹ *Si matakilala a maka ningaru hale na kakaine hita, ra a naro ni mole, ²⁰ a naro ni kavurike a vure taminga, a muto, a naro na ni vapile, a naro ni vabiu, a naro ni marikoi vona a viri i tahoka a maki, a naro ni hate madihi, a naro ni rata polo muga, a naro ni vapida lae, ni vapida ni rata a

* **5:13:** 1Pe 2:16 * **5:14:** Levi 19:18; Rom 13:9 * **5:17:** Rom

7:15-23 * **5:19:** 1Ko 6:9-10

tara karaba, ²¹ a naro ni masigoro, a naro ni ninu a naru vagole, a naro ni vapopo ni ninu a naru vagole, turana maka naro hale maea. Hosi a taki mua mu gu matadoko vona a maka naro hale nga. Ngane a taki tabu mua, e huriki ri rata a maka naro hale nga, i uka ma ri gi dili na harikianga na Vure.

²² Pali a kanena Hanu Kiripiripi, a naro kamumu nga: a naro na nivangaru, a nivivi, a nivalemu, a naro ni hatenono, a naro ni rata kamumu e huriki, a naro ni hate balala, a naro ni ta muholi, ²³ a naro ni made madoru, a naro ni pahadanu a ningaru hale na kakaimu. Ra maka naro kamumu nga, i uka tara vinara ge ta pupukari hita vona. ²⁴ *E huriki a ngate ne Isu Kristo ri paditata pali na kai tavalavala a ningaru hale na kakaine ria.

²⁵ A Hanu Kiripiripi i habi ne hita a nimahuri karaba. I mavonga, si gi muri mai a ningaru na Hanu Kiripiripi. ²⁶ *Nahea si gi bibi rike mule a rane hita. Nahea si gi vakarike a hatena viri si gi vaubi turana. Nahea si gi masigoro a maki na viri tara.

6

Mu Vatuhori

¹ *Mua e huriki a turagu, na tahuna mu masia tara viri ne mua ge rata a naro hale, a ngaru e huriki ri kinigao na Hanu Kiripiripi ri gi lakea madoru vona, ri gi bole mulea. Pali ri gi matadoko, ma ni gi toni ria. ² *Mu vatuhori ni kaloho

* **5:24:** Rom 6:6; Kol 3:5 * **5:26:** Pili 2:3 * **6:1:** Mat 18:15

* **6:2:** Rom 15:1

a nimava. Na naro iea kunana bara mu ramai a vinara ne Kristo. ³ Mu luhoi a ngava nga: e rei a viri i pahaluhoi ta ia a bakovi dagi, pali ia a bakovi tavula, a bakovi iea i tami mule ia. ⁴ Pali a ngaru mua takutaku mu gu pelekado a narone mua. Na naro iea bara mu vivi na leho ne mua takutaku, i uka ma mu gu loho lege na narone turamu, ⁵ * a vuhuna hita takutaku bara si bole a mapana narone hita.

⁶ * Si gi habi a maki kamumu ne huriki ri tovo hita na nitana Vure. ⁷ * Naha ni tami mule mua. I uka tara viri ge tamia a Vure. A ra maki o varo na hania, ra maki ngi kunana bara o mirio. ⁸ E huriki ri muri mai a ningaru hale na kakaine ria, bara ri vakabele a matenga. Pali e huriki ri ramai a ningaru na Hanu Kiripiripi, a Hanu Kiripiripi bara i habi ne ria a nimahuri vakaroro. ⁹ Nahea ge malulu a tuhane hita ni rata a maka naro kamumu, a vuhuna bara si kinigao, bara si bole a mapane hita. ¹⁰ I mavonga, si gi rata kamumu e huriki lobo na tahuna si tahoka a gisi kamumu. Pali a maki dagi hateka, si gi tuhori e huriki ri luhoi torea a Vure.

E Paulus i Tarulu Puru e Huriki

¹¹ Mu matai a hinere nau, a here na limagu, i dagi hateka. ¹² Re huriki nga, ri ngaru ni tugu mua ni gi pala a kuline mua, a vuhuna ri ngaru e huriki a Iuda ranga ri gi vivi ne ria. Ri koi ni muri mai a ngava na kai tavalavala ne Kristo, a vuhuna ri koi e huriki ri gi vakamadihi ria. ¹³ Re huriki ni pala a kuline ria, i uka ma ri ramai a

* **6:5:** Rom 14:12 * **6:6:** 1Ko 9:11,14 * **6:7:** Rom 8:13

maka vinara lobo. Ri ngaru ni pala a kuline mua ri gi bibi rike mule a rane ria. ¹⁴ Pali iau i uka ma ga bibi rike mule a ragu. A maki a bibi rikea, a rane Isu Kristo a Bakovi Dagi ne hita, a vuhuna i mate na kai tavalavala. I rata mavonga, ngane i manga iau a mate, a vilo hale na malala i uka ma i matakari tabu iau. ¹⁵ *Re huriki, ni pala a kuline ria, o i uka, a maki tavula. A maki i dagi hateka, ni bole a nimahuri karaba. ¹⁶ E huriki lobo ri muri mai a ngava iea, a Vure ge habi a nivalemu ne ria, ge dodo ria. E huriki nga, ria e huriki a Israel muholi na Vure.

¹⁷ *I vakatubu ngane, nahea tara viri ge vakamarego iau, a vuhuna a harena lebo i tabuli na kuligu, a vuhuna a luhoi torea e Isu.

¹⁸ Mua e huriki a turagu, a Bakovi Dagi ne hita, e Isu Kristo ge rata kamumu a hanune mua. I muholi.

* **6:15:** 2Ko 5:17; Gal 5:6 * **6:17:** 2Ko 4:10

**A Nitana Vure
Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers, Deuteronomy,
Joshua, Ruth, Jonah, and the New Testament in the
Bola language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Bola long
Niugini**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bola

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

2dc89ad6-982c-53cd-bd40-a3ed17eb8fc7